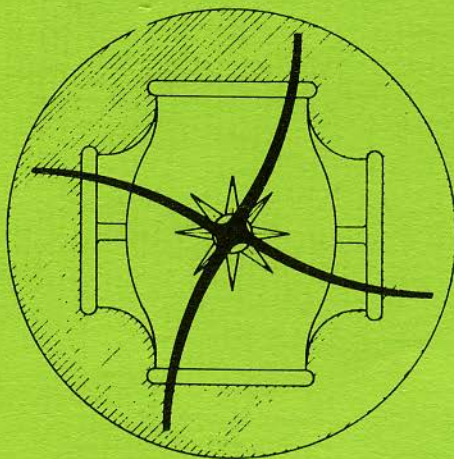

de zelfzwichter

verenigingsorgaan van de

VRIENDEN VAN DE

GRONINGER MOLENS

V e r a n t w o o r d i n g

Dit nummer meen ik te moeten beginnen met een excuus voor het late verschijnen van dit nummer, maar door redactiewisseling was het niet goed mogelijk dit eerder te laten verschijnen.

Het nieuwe redactieadres is nu:

L. Bouma, Plantsoenstraat 35, Groningen.

Verder zijn er nog enkele wijzigingen in het bestuur. Door vertrek van de heer Weerheym (vermoedelijk in het komende voorjaar), moesten wij uitzien naar een nieuwe penningmeester.

Dit is nu

de heer J. van Dijk, Maluslaan 100 te Groningen.

De heer B. Dijk, die algemeen secretaris was, is nu technisch adviseur voor onze vereniging, tevens 2-de secretaris, belast met de ledenadministratie.

1-ste secretaris is nu de heer B. Jongsma, Sint Jansstraat 17B te Groningen, telef. 050-126757.

Wij meenden als bestuur, dat deze veranderingen nood-

zakelijk waren voor een goed functioneren van het bestuur.

Op deze plaats wil ik nogmaals dank uitbrengen voor de grote opkomst op onze jaarvergadering.

Ook wil ik opnieuw een oproep doen aan ieder, die mee wil helpen stilstaande en in verval geraakte molens wind- en waterdicht te maken. Vakmanschap is hierbij minder belangrijk dan goede wil. Opgave aan B. Dijk, Aduarderdiep 3, Aduard, of T. de Jong, Hoendiep 206, Hoogkerk, telef. 050-56 59 53.

Verder is overwogen om een afdeling voor de bouw van mini-atuur-molens op te richten. Hierover hopen wij u in een volgend nummer meer te kunnen vertellen.

Ook doen wij een beroep op u allen om mee te denken over te voeren activiteiten. Ideeën hierover gaarne aan de secretaris of de voorzitter.

Uw medewerking is nodig om onze vereniging groot te maken, al zijn wij blij dat ons ledental tot boven de 100 is gestegen.

U prettige feestdagen toewensend,

H. van Raalte, voorzitter,
Eenhoornstraat 12, Groningen.
Telef. 050 - 771443.

M O L E N T O C H T 11 MEI 1974

Toen ik, nu bijna drie weken geleden, tijdens de molentocht vóór de broodmaaltijd wat aantekeningen in mijn dagboek maakte, kwam de heer Van Raalte naar me toe om te vragen of ik een afschrift wilde maken voor het blad, dat door de molenvrienden wordt uitgegeven.

Het verhaal dat in mijn dagboek gekomen is, is het verhaal van iemand, die weinig kennis heeft over het verschijnsel molen; maar een lekenverslag was ook de bedoeling. Geen vaktermen dus.

Vóór ik met de tocht meeding, had ik wel eens een molen gezien. Ook wel van dichtbij: in het dorp waar ik geboren ben, Neede, Gelderse Achterhoek, staat ook een molen. Ik herinner me, dat hij vroeger nog wel draaide, maar op het ogenblik staat ie er nogal krakkemikkig bij. Toen ik m'n ouders tijdens een bezoek vertelde, dat m'n vriend en ik met de molentocht meegeweest waren, antwoordde m'n moeder, dat de Needse molen óók gerestaureerd zou worden. Vóór de molentocht zou ik 't gewoon een mededeling hebben gevonden, nu vond ik het opeens belangrijk.

Wat één dag en wat praten met mensen en het van nabij bekijken van molens al niet doen kan!

De eerste molen die ik zag, die van mijnheer Dijk, was voor mij een beetje jeugdsentiment. In plaats van goed te kijken naar allerlei details verloor ik mij in fantasieën over het wonen in een molen. Van klein kind af heb ik altijd twee woonwensen gehad: een poosje in een molen wonen en een tijdje op een binnenvaartschip.

Zoals molens me vroeger boeiden, voornamelijk om het effect in een landschap, boeiden ze me die zaterdag opnieuw.

Ik vind het gewoon een erg mooi gezicht, als ik een molen tegenkom. Voor mij hóórt het bij Nederland, misschien wel op dezelfde manier als m'n Canadese familieleden, die niet hier geboren zijn, vinden dat klompen bij Nederland horen. Maar nu bleken molens plotseling meer functies te hebben dan die van landschapsverfraaiing.

Je kunt er graan in malen, water mee scheppen, hout in zagen . . enz. Vooral het graanmalen was interessant; misschien wel omdat we vaak zèlf brood bakken van volkorenmeel en nu eens konden kijken hoe het graan meel wordt.

't Liefst had ik zo hoog mogelijk in de molen willen klimmen, maar ik dorst niet altijd even ver.

En als ik op het „molenbalkon" stond (stelling heet dat, als ik 't goed begrepen heb), waren er magneten op de grond, die me dwongen tussen de spleten van het hout door naar beneden te kijken. Waarna het begon te draaien voor mijn ogen. In de bus vertelde een vrijwillig molenaar ons dat je in de wicken moest durven klimmen en ik beseftte, dat het niet één en al romantiek is wat de molenklok slaat. Dat bleek wel uit de mededelingen van onze gids: ik heb de in vervallen staat verkerende molens niet geteld; in ieder geval waren het er te veel, schreeuwend om restauratie .. zoiets maakt je triest. Je wilt niet dat ze verdwijnen, plotseling. Iets waar je tevoren nauwelijks aan dacht. Je besluit om ook lid te worden van de vriendenclub.

Behalve de molens waren er de koolzaadvelden, in volle bloei en indrukwekkend van kleur (ik had ze nog niet eerder gezien). De soms eeuwen oude kerken met hun torens en: wat weet me-
neer Dijk veel. Noordgroninger dorpjes, waar de tijd even stilgestaan lijkt te hebben. Vooral Spijk, de kerk met de gracht rondom en de molen er dicht bij, ademde stilte en rust uit.

Verbazing over de knappe handwerkproducten in de Garnwerder molen. 't Plotselinge besef dat er nooit geld genoeg kan zijn.

Eten in Warffum - de organisator van deze dag moet een goede neus hebben voor plaatsen waar het goed eten is, dachten we.

Wat hun je in een dag veel doen; ik heb nog nooit zoveel tegelijk gezien.

Prachtig herstelde molens met vrolijk draaiende wicken en 'n wapperende vlag. Verlaten molens, met kapotte wicken, vergaan hout en gesloten deuren. Roerloze wicken, geen vlag, een zo eenzame molen in het wijde landschap.

't Laatste molentje dat we bezochten vond ik een lief molentje. 't Stond er zo parmantig en omdat het klein was, deed het vertrouwd aan, niet als iets wat voor mij te groot is om me voor te stellen dat je er mee werken kunt.

Natuurlijk is er véél meer te vertellen, maar dit is wat ik spontaan opschreef in mijn dagboek en vertelt het beste wat ik aan de 11-de mei heb beleefd.

Nienke Boschman

* * * * *

In een verenigingsorgaan, hetwelk de titel draagt „DE ZELFWICHTER”, behoort voor te komen een geschiedenis over het ontstaan en het voorkomen van dit mechanisme.

Het was op een zeer koude winterdag, 29 december 1890, dat de pel- en korenmolen "Eva" te Usquert, eigendom van de heer K.E. Welt, afbrandde. Deze molen was een grote achtkante bovenkruier, die vóór 1818 als watermolen ten noorden van Bedum, aan het Boterdiep, had gestaan, en in dat jaar verplaatst was naar Usquert door Sikko Loeverts Welt, getuige nog het stichtingssteentje, met de datum 5/2 1818, hetwelk zich nog altijd in de molen bevindt.

Aan de molenmaker Christiaan Bremer te Middelstum werd opdracht gegeven de molen te herbouwen, hetwelk men dan ook in het jaar 1891 zag gebeuren.

Omstreeks die tijd moet er, in Schönebeck aan de Elbe, een tentoonstelling geweest zijn betreffende alles op het gebied van de molens en de malerij, en enige mulders en/of molenmakers moeten daar hun licht opgestoken hebben. Genoemd worden de namen Welt en Büchli.

Het gevolg van een en ander was dat de herbouwde "Eva" werd uitgerust met zelfzwichting en ook met zelfkruiging. Wat zelfzwichting is, is algemeen bekend. De zeilen zijn hierbij vervangen door een reeks kleppen, die samen het gehele achterhek van een wiek beslaan, en die door middel van een treklat, met de andere treklatten, door middel van een ijzeren "spin", vooraan een stang door de doorboorde of holle as, vanuit de achterzijde van de kap kunnen bediend worden, hetzij door een rad, met een eindeloze ketting, hetzij met een soort hefboom achteraan de kap.

Zelfkruiging wordt gevormd door een klein molentje, gewoonlijk bestaande uit een achttal bladen of schoepen, dat achter op de kap is geplaatst, en dat door de wind zo komt te staan dat de kap stil staat, waardoor deze automatisch op de wind komt te staan.

Usquert was dus de eerste molen in het noorden, en waarschijnlijk in het gehele land, dat zo "up to date" was.

Een tweede molen met zelfzwichting in het noorden was de molen van H.P. Mulder, koren- en pelmolen "De Munte" te Muntendam. Hier vond men geen houten kleppen, maar metalen raampjes, bekleed met zeildoek en aangebracht door de molenmaker Harm Streuper, die met de mulder naar Ostfriesland geweest was, en het daar gezien had.

Van 1891 af is de zelfzwichting haar zegetocht bijlangs de windmolens begonnen; eerst in de provincie Groningen, later ook in de provincies Friesland en Drenthe. Maar verder naar het zuiden is het niet meer zo vlug gegaan. In de Geldersche Achterhoek zijn er nog enige geweest, die verdwenen zijn door de vinding van de molenmaker Ten Have uit Vorden, die hier toepassing vond. Het gehele achterhek wordt daarbij vervangen door een grote, in de lengte draaibare, remklep.

Er is zelfs een molen in de provincie Groningen geweest, die zoals in Engeland en Denemarken voorkomt, ook zelfzwichting had aan het voorhek, namelijk de nog bestaande molen van Adorp.

Maar terug naar zelfkruiling.

Het voorbeeld van Usquert vond navolging. In Groningerland kwam het voor aan de volgende molens:

1. De watermolen "De Zeemeeuw" op de Lauwerpolder, gebouwd in 1892.

Door de molenmakers Jacob Noorderwiers van Kantens en Christiaan Bremer van Middelstum werd hier niet alleen zelfzwichting, maar ook zelfkruiling aangebracht, dus een windroos achter op de kap. Afgebroken 1935.

2. De watermolen op de Lichtenvoortsterpolder, ten westen van Sint Annen, gebouwd in 1892, werd voorzien van twee windrozen, aangebracht door molenmaker Albert Dreise, die het had afgekeken van de "Eva". Met de zelfzwichting. Afgebroken 1936.

3. De korenmolen van Ommelandervijk, gemeente Veendam,
gebouwd 1903, voor J. Kuiper, door molenmaker
Christiaan Bremer,
met windroos en zelfzwichting. Afgebroken 1949.

4. De watermolen op de polder „De Vereniging”
te Pieterzijl, gebouwd in 1904,
door de molenmakers Menne Noorderwier en Derk Bosman,
beiden van Eenrum.
De grootste molen van de provincie, met een vlucht van
28 meter en twee vijzels.
Voorzien van zelfzwichting en zelfkruiling, met twee wind-
rozen achter op de kap.
Bouwkosten f 20.000.--. Afgebroken 1955.

5. De watermolen op de polder Wedderveer,
een ronde stenen bovenkruier, met zelfzwichting en
zelfkruiling.
Gebouwd door molenmaker Siefken van Wedderveer, in 1901.
Afgebroken zonder toestemming, in de oorlog. 1940?

6. Houtzaagmolentje te Wedderveer.
Gebouwd door Luitje Wiertsema te Sappemeer, in 1938.
Spinnekop met stelling.
Zelfzwichting en zelfkruiling.
Bestaat nog.

De zelfzwichting en de zelfkruiling zijn dus wel vanuit
Noordduitsland naar hier gebracht, maar het eigenlijke
land van herkomst is Engeland.

Een Nederlandse of Vlaamse vinding is de draaibare kap,
terwijl Engeland het land is waar de zelfkruiling en de
zelfzwichting zijn uitgevonden, die door Engelse molenma-
kers naar Denemarken zijn gebracht, en - mag men aannemen -
verder naar Duitsland. Men moet hierbij ook nog in aanmer-
king nemen dat Sleeswijk-Holstein tot aan de Elbe bij Lau-
enburg, deens was.

Alhoewel Edmund Lee de windroos (fantail) patenteerde in
1745, schijnt Andrew Meikle de eigenlijke uitvinder te
zijn.

Andrew Meikle is ook de uitvinder van de "spring sail", d.w.z. de wiek voorzien van kleppen, die wel met de hand veranderd moeten worden in de stand die nodig was, en voorzien waren van een veer ("spring"). Het was dus reeds gemakkelijker dan met zeilen, maar toch moest de molen stilgezet worden wilde men - wiek voor wiek - een verandering aanbrengen.

Het was captain Stephen Hooper die in 1789 de "roller reefing" sail uitvond.

In plaats van houten kleppen nam hij kleine rechthoekige zeiltjes, die aan elkander verbonden waren, en die door middel van treklatten verbonden waren aan een "spin" of kruis op de askop. De as was hol, en met een stang daar doorheen kon men aan de achterzijde de zeiltjes bedienen.

Tenslotte kwam in 1807 William Cubitt, later in de adelstand verheven, met het predikaat "sir", op het idee de op te rollen zeiltjes te vervangen door kleppen, en de zelfzwichting, zoals wij die nu kennen, was geboren. Dus met tegenwicht.

Hij combineerde dus de "shutters" van de "spring-sail" van Andrew Meikle, met de "roller reefing sail" van Stephen Hooper. Hij noemde zijn vinding "patent-sail", dus patent-wiek. Gecombineerd met "fantail", de windroos van de zelfkruijing, een prachtig geheel, dat overal in Engeland, Denemarken en Noordduitsland is te zien, en dat wij hier in ons land, in ieder geval in onze noordelijke provincies, gaarne propageren. Het moet niet zo zijn dat onze zelfzwichting, die hier nu 83 jaar overal goed gewerkt heeft, wordt afgedankt en vervangen door zeilroeden.

Ook onze eigen molenkleuren wensen wij te behouden!

Groningen,
november 1974.

B. van der Veen Czn.

Sinds 1929 lid van het Algemeen
Bestuur van de Vereeniging
"De Hollandsche Molen",
Lid van de Provinciale
Groninger Molencommissie.

S T A L E N M O L E N R O E D E N

Ondergetekende heeft bij een bezoek van de heren Korpershoek en Heijdra van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg een paar rapporten over de afwerking van molenroeden ontvangen, dit in verband met kritiek van mij op het werk en op de aangebrachte roeden van verschillende molens. De heren hadden graag dat ondergetekende deze rapporten bestudeerde en op- en aanmerkingen op schrift stelde. Het onderwerp lijkt mij ook voor "de Vrienden" voldoende interessant.

Ondergetekende is 23 jaar molenaar op een molen met Busselneus en Bremer remkleppen en uitgerust met zelfzwichting. Deze molen draaide in 1973 met veel harde wind 997 uur, met andere woorden ondergetekende weet wat er van molenroeden wordt gevraagd en wat ze hebben te verduren. Ondergetekende is vele jaren als smidsknecht werkzaam geweest en daarna als molenaar in de Franserpolder, tot hij - door het machinaal schoonmaken van de sloten - gedwongen werd elders werk te zoeken.

Door mijn bovengenoemde ervaring kon de molenbouwer Bremer mij gebruiken als werknemer. Bij deze firma heb ik met veel plezier gewerkt en veel ervaring opgedaan, zodat ik weet wat voor eisen de firma Bremer stelt aan verzorging en afwerking.

Deze afwerking heb ik op de roeden van de firma Buurma te Oudeschans niet kunnen vinden, maar wel enige grove fouten naar mijn bescheiden mening.

Ik zal er een paar opnoemen, en wel in de eerste plaats de hekgaten, die slecht zijn uitgesneden met in de hoeken (bij verschillende gaten en ook in verschillende roeden geconstateerd) doorlopende insnijdingen, die in de toekomst op breuk zullen uitlopen; het begin is er al aan gemaakt.

Verder is de stand van de gaten zeer slecht gekozen, want de hekgaten, die het dichtst bij het midden zitten, dus de bovenste aan het voorhek of voorzomerkant, zijn in de lasnaad of er net tegen uitgesneden, wat met eerderevermelde fout gecombineerd tot fatale gevolgen moet leiden.

Ook de afwerking van aangelaste kikkers en kieft zullen het touwwerk snel doen slijten.

Aan de roestwering aan binnen- en buitenzijde van de roeden is door Bremer altijd al aandacht besteed, lang voordat daar voorschriften voor gegeven werden.

In het rapport van de Metaalunie krijgt het rapport van de Groninger Molencommissie er nogal van langs en een lezer, die niet met de materie bekend is, zal denken: Nou, die krijgen er van langs.

Maar ondergetekende heeft nergens kunnen lezen dat de opsteller van dat stuk (Metaalunie) enige kennis van het molenmakerswerk (en de moeilijkheden aan dit werk verbonden) heeft.

Een roede inbrengen met aangelaste kieften en kikkers is een moeilijke zaak, daar ze nogal eens haken in de askop en dan verbuigen. Worden ze later weer in de goede stand gebogen, dan volgt nogal eens een breuk of een begin van breuk.

Dit komt bij de roeden van Bremer niet voor, doordat men de kikkers er uit kan draaien.

Ook wordt in het Metaalunie-rapport over het plaatwerk gesproken, dat men gebruikt van verschillende samenstelling.

Over de zogenaamde walsfouten of dubbeling leest men geen letter. Blijkbaar hebben de heren van de Metaalunie nog nooit een snijbrander gehanteerd, want een walsfout kan ook een begin van breuk zijn.

Platen, die geknipt zijn, worden in dat stuk in vier regels beschreven. Ook dat hebben wij bij Bremer meegemaakt en in overleg met Smit Welt B.V. te Nijmegen de platen van 8 mm en dikker aan de leverancier teruggezonden. Volgens de lasdeskundigen van Smit waren de haarscheuren, ontstaan bij het knippen in de maten van 8 mm en dikker, niet dicht te lassen, daar ze 4 tot 6 cm lang waren.

De adviezen, die deze mensen met kennis van zaken geven, zijn niet in de wind te slaan, in dit geval letterlijk en figuurlijk.

Doet men dit wel, dan zal bij normale belasting met alle bovengenoemde bezwaren een zeer onbetrouwbare molenroede geconstrueerd worden.

Ondergetekende wil nog opmerken dat de roeden, die uit het Limburgse komen, er ook verzorgd uitzien, maar ook aangelaste kikkers hebben.

Ook de bevestiging van de roedeketting is bij vele roeden onbetrouwbaar; ook daar dient men meer aandacht aan te besteden. Een ring voor of achter aan de roeden met een bout door de roede zal stukken veiliger zijn.

Verder wordt over de werkplaatsen van deze mensen geschreven. Daarover kan ik niet oordelen, maar heb wel de ervaring dat een geheel overdekte ruimte, waarin de roede gelast wordt, veel beter is dan een gedeeltelijk verdekte, waar een gedeelte van de roeden in de open lucht afgelast worden, want dan treden door verschillende temperaturen enorme spanningen op, wat zeer kromme roeden tot gevolg heeft.

Als ze dan met veel moeite weer recht getrokken worden, worden er weer andere spanningen ingebracht, die er naderhand weer uitgaan, maar dan zal men zien dat veelal de roeden niet meer sporen.

Ik heb dit geschreven omdat er jaarlijks duizenden guldens in de restauratie van molens gestoken wordt en wanneer er dan nog een onbetrouwbaar en niet goed werkend geheel te voorschijn komt, dan krijgt de bezoeker een nare indruk en vraagt zich af waar het werk voor gedaan is.

Vriendjespolitiek bedrijf ik niet. Zij die het beste met de molens voor hebben, zullen in mij een molen-vriend vinden.

Ondergetekende weet dat alles zeer veel geld kost, maar duur en goed is beter dan veel besteden en nog niet bruikbaar.

B. Dijk

technisch adviseur van de Vereniging
Vrienden van de Groninger Molens.

* * * * *

M O L E N N I E U W T J E S

Zoals we de vorige keer al schreven heeft deze rubriek de bedoeling u op de hoogte te houden met het wel en wee van de Groninger molens. We schreven daarbij ook dat zou worden begonnen met het jaar 1973, het oprichtingsjaar van onze vereniging.

Nu is het leuk op verschillende manieren te ondervinden dat deze rubriek met aandacht wordt gelezen.

Een opmerking kwam binnen van ons lid H. van der Hoorn, de mulder van De Ster te Winsum Gr. Hij stelde dat de restauratie van deze molen niet in de opsomming had mogen ontbreken. Op zichzelf juist, alleen hebben wij de gedachte, dat de molen al eerder klaar was dan in 1973.

"De Ster" staat op de oude molenberg, tot 1924 aan de westrand van het dorp. De voormalige sarrieshut is nog steeds aanwezig; het is het perceel Molenstraat 7, met een nieuwe gevel. De molen werd in 1961 door de gemeente Winsum aangekocht voor f 5.000.--.

De toen volgende restauratie werd zo krachtdadig aangepakt, dat de herstelraming ruimschoots werd overschreden. Het herstel ging daarna in etappes; het werd verzorgd door de Dienst Gemeentewerken en de firma Bremer in Adorp. Toen de molen werd voltooid (naar wij menen in 1971) bedroegen de kosten rond f 82.000.--.

Dat was voor die tijd een fors restauratiebedrag. Wat was er gerestaureerd en hoe?

Wel, voordat de restauratie werd begonnen stond De Ster er totaal verbleekt bij. Zo was het muurwerk wrak en scheef gezakt. Het was het muurwerk dat zo grondig werd aangepakt en daarmee een dure post werd. De Dienst Gemeentewerken zorgde ervoor dat met veel bouwkundig inzicht het muurwerk - uit bouwkundig oogpunt bezien - er weer prima bij kwam te staan. Om tot een solide constructie te komen kreeg de molen een "corset", ter hoogte van de stelling werd in de molen een versterking gemaakt van gewapend beton. Deze achtkante versterking stulpt met een smalle bies iets aan de buitenzijde uit, om tevens te dienen als binnensluiting voor de stelling.

Van het vroegere metselwerk is aan de buitenkant niets meer te zien, omdat tegen de oude muren aan een nieuwe halfsteense muur werd gemetseld. Hiervoor werd een bezande steen zonder gaatjes genomen van de vroegere steenfabriek Limborg Meijer.

Deze bijzonderheden maken de restauratie wel interessant, maar tevens discutabel. Tegenover een grote soliditeit staan opmerkingen als: „een binnensluiting hoort toch van eikehout te zijn en dat beton hoort toch niet thuis in de molenbouw". Ook: „die aangemetselde muur maakt de romp lomper, kijk vooral maar naar de penanten".

Bij een bezoek ter plaatse zult u misschien kennis maken met de molenaar H. van Hoorn; hij pacht de molen sinds hij hem aan de gemeente verkocht. Hij is vanouds een echte mulder. Jammer legt zijn lichamelijke conditie hem enige beperkingen op. Evenwel heeft de gemeente er voor gezorgd, dat het kruien motorisch kan geschieden.

Beperking doet zich ook voor wat de windkrachtbenutting betreft. Vroeger waren de roeden zelfzwichtend, nu zijn het zeilroeden.

We spraken de heer Van Hoorn nog bij de feestelijke opening van De Jonge Hendrik te Den Andel. Niet zonder pijn vertrouwde hij me toe: „Mien meuln is kastreerd".

Zeër bondig liet hij dus blijken hoe het verlies van zelfzwichting door een echte Groninger molenaar kan worden ervaren. Niettemin zijn wij blij dat deze molen zo goed mogelijk is gevrijwaard van een toekomstig verval. „De Ster" flonkert weer.

Na deze molen (nr. 135 in het Groninger Molenboek) wat voorop te hebben geplaatst, gaan we nu weer per nummer werken.

We meldden dat op 7 juni 1974 deze molen samen met nr. 12 't Wit Meulentje, feestelijk weer in bedrijf zou worden gesteld. Naderhand is dat 30 augustus geworden, de laatste mooie warme dag van deze zomer. Beide molens zijn aangemerkt als reserve-bemalingswerktuig. Grondgedachte hierbij is: Als door wat voor oorzaak ook het beroerd wordt met de energie, hebben we nog de windkracht om de voeten droog te houden.

De restauratie van dergelijke molens wordt op een speciale manier gesubsidieerd, met tussenschakeling van de Rijkswaterstaat. Het is al jaren geleden dat de heer R.J. Clevering, voorzitter van het waterschap Hunsingo, ook voorzitter van de Molenstichting Hunsingo en Omstreken, de eerste stappen nam om de positie van de watermolens in het Hunsingoster gebied zo goed mogelijk te verzekeren. Toen dan ook Gedeputeerde Staten formeel volgens de wet B.W.O. (bescherming waterstaatswerken in oorlogstijd) aan het waterschap opdracht gaf tot restauratie van genoemde twee watermolens, was de grote bereidwilligheid van het waterschap volledig bekend.

De hoofdingenieur-directeur van de Rijkswaterstaat - Ir. J.C. Hoornenborg, trok de vang los. Bij De Zilvermeeuw werd hij daarbij terzijde gestaan door de heer H. van Raalte, onze voorzitter, en nu tevens vrijwillig molenaar bij De Zilvermeeuw.

Ook onze technisch adviseur is hier goed bekend. Hij leerde daar de dochter kennen van de watermulder H. Rienks (tegenwoordig mulder van Koningslaagte). Deze dochter heet nu mevrouw H. Dijk-Rienks.

Wkm. 38 - Ganzedijk, gemeente Finsterwolde

Deze molen leed onder de stormschade van 13 november 1972. De restauratie is aan de gang. De begroting van de fa. Roemeling en Molema te Scheemda bedraagt f 48.000.--.

Wkm. 43 - de Grijpvogel te Grijpskerk

Oorspronkelijk zou deze restauratie volgens de begroting van de fa. Alserda te Doezum komen op f 85.000.--. Naderhand bleek dat belangrijke constructiedelen moesten worden vervangen; het hout was "vervuurd", op zijn Engels "dry rot". De oorzaak is vermoedelijk, dat de zwam heeft huisgehouden, toen de molen langdurig leed onder vochtinwerking.

Die vochtinwerking wordt met de op gang zijnde restauratie uitgebannen. De molen wordt voorzien van dubbel kleedhout. De bekleding van gepotdekselde, gecreosoteerde redwoodplanken belooft een schitterde aanblik te worden van deze zo mooi nabij de E 10-route gelegen molen.

Wkm. 47 - De Hoop van de erven Ekkelkamp te Haren

Lange tijd stagneerde de restauratie van deze molen.

De molenbouwer Medendorp te Zuidlaren kwam niet aan dit werk toe. De firma Bremer zal de restauratie voltooien. Tot nu toe werd het muurwerk verbeterd (grijswit) en deuren en ramen gemaakt door de aannemer Postema te Groningen.

Wkm. 74 - De Hoop te Middelstum

De gemeente heeft opdracht gegeven tot het conserveren van de molen. De heer J. Schuitema te Wierumerschouw heeft in oktober de molen betimmerd met hardboardplaten.

Wkm. 80 - De Zwaluw te Nieuwe Pekela

Deze molen heeft nog een particuliere molenaar, de actieve mulder E.D. Pot. De restauratie, door de fa. Roemeling en Molema, nadert haar voltooiing. De mulder en zijn enthousiaste zoon Henk zijn al aan het draaien geweest. Daarop is besloten nieuwe maalstenen te plaatsen.

89. De Leeuw te Oldehove en 90. Aeolus te Oldehove

Voor Aeolus werd nog een stormschaderegeling getroffen, waarvoor de begroting van de fa. Bremer f 33.100.-- bedroeg. Inmiddels draait de molen weer geregeld.

De restauratie van De Leeuw (fa. Bremer) vordert goed. De oorspronkelijke begroting bleek niet voldoende. Er waren tegenvallers. De molen krijgt nu ook weer een volledig nieuw wiekenkruis. De kosten van deze uitgebreide restauratie zal niet ver onder de twee ton komen te liggen.

Op 7 december hield de gemeente Oldehove een „open monumentendag“. Oldehove is terecht trots op zijn twee molens en de eveneens gerestaureerde 13-de eeuwse kerk met zadeldaktoren. Vooral de jeugd maakte van deze kijkdag gebruik. De fa. Bremer en ook leden van onze vereniging gaven toelichting in De Leeuw. Iedere bezoeker kreeg van ons ook een schriftelijke toelichting. Mooi was ook dat de mulder Reitsema die middag de Aeolus steeds liet draaien. De gemeente bleek onze medewerking op prijs te stellen.

Wkm. 114 - De Hoop te Garsthuizen

Het heeft niet veel zin veel woorden te wijden aan de restauratie van het monumentale complex te Garsthuizen, waarvan de molen deel uitmaakt. De eigenaar, de heer P.F. de Vries Robbé toonde ons de film op de jaarvergadering van 13 november j.l.

Hóera, de vijzel die de windkrachtbenutting door deze molen mogelijk zal maken, zit er nu echt in! In de vorige Zelf-zwichter waren we dus voorbarig, want het inzetten vond plaats op 11 oktober. Een mooi werkstuk, zo'n houten vijzel.

Wkm. 126 - de stander molen te Ter Haar

De fa. Bremer werkt aan het herstel van de stormschade aan deze voor Noord-Nederland unieke molen.

Wkm. 137 - De Leeuw te Zeerijp

Op 10 oktober heerste nabij deze molen, maar ook in het bruine café van G. van Bergen, een opgewekte stemming. Een belangrijke etappe in de restauratie was bereikt! Met behulp van een kraan plaatste de molenmakerij Roemeling en Molema de nieuwe kap en roeden.

Het gemeentebestuur van 't Zandt gaf aan dit gebeuren een feestelijk tintje. De hele dorpsgemeenschap leefde mee. Leuk was ook dat de schoolkinderen met juf het spectaculaire gebeuren mochten gadeslaan.

In het voorgaande overzicht hebt u de naam fa. Bremer enige malen gelezen. Misschien weet nog niet ieder dat de molenmakerij BREMER blijft bestaan en zich zelfs aanzienlijk heeft versterkt. De firma DUNNING, bekend als aannemers van waterbouwkundig werk, verplaatst haar activiteiten naar de molenbouw en - naar we nu al wel kunnen zeggen - met veel voortvarendheid. De heren H. en J. Dunning huren vooreerst het bedrijf van Bremer, vervolgens zal overname plaatsvinden. De vertrouwde krachten van Bremer werken dus gewoon door. De heer Chris Bremer, die anders het bedrijf zou hebben opgeheven, treedt nu op als adviseur. Voor de molenbouw in de provincie Groningen een zeer verheugende ontwikkeling!

— D. JONGELA —

Vereniging VRIENDEN VAN DE GRONINGER MOLENS

sekretariaat: B.Dijk, Aduarderdiep 3, Aduard
contributie minimaal 10 gulden per jaar op de
rekening van de "penningmeester Vrienden Groninger Molens"
bij de RABO-bank te Adorp.
het gironummer van de bank is: 872503
t.n.v. RABO-bank 'Adorp' te Sauwerd.